

Gospodarstvo

Primer povojne avtarkije

Avtarkija, gospodarska neodvisnost, ekon. avtonomija, sveta bitka za avtarkijo — to so gesla, ki jih danes najbolj pogosto slišimo v Italiji. Za oznanjevanje avtarkije je danes mobiliziran ves aparat fašizma. Misel o dosegi gospodarske neodvisnosti, kateri naj bi sledila nato svetovna ekspanzija Italije, je danes vrhovno geslo voditeljev Italije.

1) Ali sistem svetovnega gospodarstva ali avtarkija?

Do nedavna je bil pojem avtarkije, take kot so jo odkrile povojne diktature, v ekonomski teoriji in praksi neznan. Doba liberalizma skoraj ne pozna avtarkij in njegova doktrina se je dotakne samo mimogrede in še to izključno teoretsko. Avtarkija je namreč tako nar. gospodarstvo, katerega produkcija je sposobna zadovoljiti vse potrebe potrošnje, ali z drugimi besedami, tako nar. gospodarstvo, ki je popolnoma neodvisno od inozemstva. V dobi liberalizma se stvorijo po načelih svobodne trgovine, mednarodne zamenjave ter zakona ponudbe in povpraševanja taka nar. gospodarstva, ki pojmu avtarkije popolnoma nasprotujejo. Kot posledica delovanja teh načel nastanejo enostranska ozir. specializirana gospodarstva (agrarna, industrijska, trgovska). Vsako nar. gospodarstvo se namreč posveti tisti veji proizvodnje, ki je zanj pri danih prirodnih in duhovnih pogojih najdonosnejša. Tako se formira sistem svetovnega gospodarstva, v katerem je izvršena delitev dela na posamezne njegove dele, ki so ravno zaradi tega prisiljeni v medsebojno odvisnost in povezanost. Prepričanje, da more samo sistem svetovnega gospodarstva zagotoviti maksimum blagostanja, prevladuje vse do svetovne vojne. Poleg mnogih ekonomskih in socialnih razlogov, ki govorje v prilog temu sistemu, naj omenimo tu samo enega, ki spada v področje politične zgodovine. Pri činiteljnih, ki so bili odločilni za nastanek novih držav, je bil ekonomski ozir manj važen. Tako so nastale države, ki so sicer več ali manj politično uravnovešene, vendar se ne morejo smatrati za ekonomsko homogene. To velja za večino svetovnih držav in so primeri avtarkij samo izjeme, ki potrjujejo pravilo (U. S. A., angleški imperij, Rusija).

Po svetovni vojni nastane v naziranju svet. gospodarstva nenaden preokret. Premagana Nemčija ter velesili, ki mislita, da sta dobili v svetovni vojni premalo, začneta sistemu svet. gospodarstva obračati hrbet. Premajhen teritorij, ki ne more preživljati naraščajočega, že itak pregosto naseljenega prebivalstva, nujno sili k iskanju novih prostorov; dalje prepričanje, da je sistem svet. gospodarstva samo sredstvo, ki je koristno samo za tiste sile, katere s finančno močjo obvladajo svetovni trg; izkušnja iz svetovne vojne, da vojaška pripravljenost ne pomeni vse, pač pa da mnogo bolj odločuje v vojni močna in neodvisna gospodarska baza, vse to so razlogi, ki so bili odločilni za nastanek modernih avtarkij. Ako dodamo še trdno voljo teh režimov po ekspanziji, je bistvo povojnih avtarkij že opredeljeno. Torej želja po močni politiki, ki je mogoča samo z močno, glede svoje preskrbe od inozemstva neodvisno vojsko, to je izhodišče današnjih avtarkij. Gospodarski in socialni moment sta pri izvajanju avtarkične politike stopila v ozadje. V avtarkiji zavladava politika nad gospodarstvom.

2) Italijansko gospodarstvo do svetovne vojne.

Vsa moderna gospodarska zgodovina Italije nudi jasen dokaz, kako brez moči je vsaka gospodarska politika v borbi s prirodno determiniranostjo. Že v 70. letih,

takoj po zedinjenju, se pojavi v Italiji zaradi goste naseljenosti neskladnost med populacijo in domačo proizvodnjo. Agrarna proizvodnja že takrat ni mogla preživljati vsega italijanskega prebivalstva. Po nujnosti gospodarskega razvoja se je morala Italija začeti razvijati v industrijsko državo, kajti le industrija je sposobna preživljati tudi najbolj gosto naseljene zemeljske predele. Res je bil uveden zaščitni sistem, ki naj bi stvoril novo industrijo. Toda cilj, za katerim se je težilo, ni bil dosežen v polni meri. Primer industrializacije v Nemčiji se tu ni mogel razviti. Razlog je preprost: Italiji primanjkuje potrebnih sirovin, ki so nujno potrebne za razvoj moderne industrije. Nujna posledica vsega tega je bila, da je moralo vsako leto okoli pol milijona Italijanov v emigracijo. Le na ta način se je lahko stalno upostavljalo ravnotežje med proizvodnjo in potrošnjo. V Italiji se je zato na splošno zakoreninila vera v revščino, ki je kot neločljiv atribut vezana na italijansko zemljo.

3) Fašizem in avtarkija.

V še bolj pereči obliki se je problem italijanskega gospodarstva pojavil po svetovni vojni pred fašizmom. Prekmorske dežele so se vedno bolj upirale emigraciji, da mora danes ves presežek prebivalstva ostati doma odnosno mora v kolonije. Zato se zdi na prvi pogled čudno, da je fašizem pristopil k izvajanju lastne gospodarske politike tako pozno in da je vse do l. 1936. sodeloval v sistemu svetovnega gospodarstva. Toda to je samo na prvi pogled tako. Glavni vzrok je predvsem v sistemu fašizma. Za ital. fašizem je namreč značilno, da se je razvil iz gibanja, ki ni bilo niti doktrinarno niti programsko pripravljeno. Na krmilo države je prišel samo kot izraz skupine, ki je hotela oblast. Svojo teorijo in program razvija šele kasneje, počasi in postopoma. Tako je Italija dobila svojo definitivno notranjo organizacijo v smislu fašistične diktature šele l. 1936. z dokončnim organiziranjem korporacij. Korporacije so danes zajele vse italijansko gospodarstvo in preko njih ga država nadzoruje, oziroma mu diktira. Izvajanje avtarkije, katere pogoj je dirigirano oz. načrtno gospodarstvo, je bilo na ta način mogoče šele z uvedbo korporacij. Drugi, nič manj važni činitelj je bila abesinska vojna in z njo v zvezi od Društva narodov izvajane gospodarske sankcije. Italija je bila takrat mahoma postavljena pred možnost blokade.

Zato je prava, sistematično vodena avtark. politika v Italiji stara komaj dve leti. Ukrepi in mere, ki so sledili po uvedbi avtark. politike, pomenijo popoln poseg države v gospodarstvo. Privatna iniciativa obstoji danes samo še izjemoma; velika večina gospodarstev je danes od države ali dirigirana ali pa nadzorovana. Prva mera avtark. politike je bilo poddržavljenje vse industrije, ki posredno ali neposredno služi vojnim namenom. Istočasno monopolizira država vso zunanjo trgovino. Danes sme ital. uvoznik uvažati samo tiste količine in kvalitete ter po cenah, ki mu jih dovoli država. Mere, ki so bile uvedene lani in se tičejo tekstilne industrije, s katerimi je bil uveden prisilni režim cen za notranji trg in za izvoz, ravno tako pomenijo poddržavljenje. Tako se danes lahko reče, da je v Italiji vsaj na področju industrije že uvedena etatizacija (kolektivizacija) produkcijskih sredstev. Sicer ni privatna lastnina formalno ukinjena, toda njen lastnik razpolaga z njo v tako omejenem okviru, da je težko govoriti o njenem dejanskem obstoju. Podjetnik, ki je v liberalističnem sistemu nosilec privatne iniciative, je postal neke vrste državni organ, ki dela po diktatu države. V panogah, ki so ostale še rentabilne, nosi riziko poslovanja sam, dočim ga v tistih poslih, ki niso rentabilni, a za doseg avtarkije nujno potrebni, podpira država.

Italijansko gospodarstvo je danes zaradi avtarkije na nek način izločeno iz sistema svetovnega gospodarstva in je zato za spremembe in fluktuacije svetov-

nega tržišča neobčutljivo. Načela največje rentabilnosti, svobodne konkurence, niveliranja rente, ponudbe in povpraševanja, ki so bila prej avtomatski regulatorji gospodarskega procesa, so danes zamenjala načela državne koristi. V lestvici koristnosti zavzemajo prvo mesto tiste gospodarske panoge, ki zagotavljajo državi popolno neodvisnost glede dobrin, ki so za vojaško silo nujno potrebne. V produkciji ne odloča o tem, kaj in koliko se bo proizvajalo ter po kakšni ceni se bo prodajalo, svobodna igra gospodarskih činiteljev, ampak diktat države. Država dirigira, oziroma nadzoruje vse faze gospodarskega procesa od nabave sirovin do odrejanja maksimalnih količin potrošnje.

Ogromni so stroški in žrtve, ki jih mora danes doprinesati italijanski narod za doseg avtarkije. Da se povzdignejo nove industrije, poveča produktivnost starih tovarn, pospeši oboroževanje za vse to so potrebni ogromni kapitali. Posebno važnost posveča avtark. politika iskanju novih ležišč rudnega bogastva. Vse ozemlje se ponovno geološko raziskuje. Za doseg avtarkije so mobilizirane vse rezerve nacionalnega premoženja. Italija napravi danes vtis velikega blagostanja, v kateri skoraj ni brezposelnosti. Toda vprašanje je, kako dolgo bo to trajalo. Kapitali se namreč večinoma investirajo v malo donosna oboroževalna dela, utrdbe, ceste, reprezentativna javna dela itd., iz katerih se bo kapital le v neznatni meri oz. se sploh ne bo vračal. Posledica tega bo, da bo v državi vedno manj kapitala.

Oglejmo si še, pred kakšnimi problemi se nahaja italijanska avtarkična politika predvsem v tistih področjih, ki so odločilna za njeno vojno pripravljenost.

4) Problemi italijanske avtarkije.

Kar se tiče prehrane prebivalstva, je Italija še vedno odvisna od uvoza žita. Rezultat „žitne bitke“ je pokazal, da se je sicer povečala z žitaricami posejana površina, toda vse to večinoma na račun pašnikov. Posledica je bila občuten padec števila živine, kar se je pokazalo s povečanjem uvoza mesa. Problem prehrane je ostal isti kot prej. Od celotne potrošnje žitaric 80—85 milijonov stotov producira Italija, povprečno 70 milijonov stotov. Še bolj perečo in neugodno sliko dobimo ob vprašanju prehrane za primer vojne. Statistično je namreč ugotovljeno, da se poljedelska proizvodnja v času vojne zmanjša za približno 20%, medtem ko se na drugi strani poveča potrošnja za drugih 20%. Iz tega sledi, da je v primeru vojne glede prehrane brez skrbi samo tista država, katere agrarna proizvodnja presega potrošnjo v mirnem času za 40%.

Podoben, mogoče še bolj nerešljiv se zdi položaj Italije glede onih surovin, ki tvorijo bazo vsake moderne industrije in imajo odločilno važnost za vojno obrambo. Tako znaša letna potrošnja železa okrog 8 milijonov ton, dočim ga iz domačih rud producirajo samo 1 milijon ton. S povečanimi investicijami upajo dvigniti produkcijo na Elbi na letnih 2 milijona ton. Od ostalih kovin producira sama dovolj svinca in cinka (Rabelj) in živega srebra (Idrija). Upajo pa, da se bodo glede na velika ležišča bauksita (Istra, Cres, južna Italija) osamosvojili tudi v pogledu aluminja. Pomanjkanje premoga tvori poleg železa drugi najvažnejši problem. Letna potreba znaša 10—15 milijonov ton, dočim ga doma nakopljejo samo 1 milijon ton (skoraj vse v Raši). Tretji problem, ki je za vojno najvažnejši, je preskrba ital. motorizirane sile s pogonskim materialom. Pomanjkanje lastnih vrelcev nafte tvori najranjivejšo točko Italije. V mirnem času potrebuje Italija okrog 2 milijona ton tekočih goriv na leto, medtem ko znaša lastna produkcija samo 400.000 ton (Albanija). Računa se, da bi potrebovala Italija v vojni pri današnji

stopnji motorizacije najmanj 3—4 kratno količino potrošnje v mirnem času. Za preskrbo s tekočimi gorivi je slabo tudi to, da je dovoz nafte mogoč samo po morju, ki ga danes nadzirajo druge sile.

Rezultati borbe za avtarkijo v Italiji, ki so bili doseženi v teku zadnjih dveh let, so zelo majhni, skoro brezpomembni. Ako je bilo doseženo tu pa tam izboljšanje, je to pripisati na račun povečanih investicij v že obstoječa podjetja. Važno je, da do danes še niso našli nikakih pomembnejših ležišč rudnega bogastva. Nade, ki so bile v tem pogledu stavljene v Abesinijo, se do danes še niso uresničile. Premalo je teren Abesinije še raziskan, da bi se mogli v tem pogledu delati zaključki. Važna je vsekakor ugotovitev, da ne bo Abesinija, četudi postane velik izvor surovin, tako važna zaradi tega, ker Italija ne obvlada poti dovoza. Gledano s čisto socialne strani bo imelo izvajanje avtarkije v Italiji brez dvoma slabe posledice. Pojavi kot so visoke cene, slaba kvaliteta proizvodnje, nerentabilnost novih industrij, nove dajatve za stroške avtarkije ter omejevanje uvoza raznih dobrin, ki ne spadajo v krog eksistenčnih potreb, vse to bo imelo močan vpliv na življenjsko in kulturno ravan italijanskega ljudstva. S čisto politične, oziroma vojaške strani pa bo avtarkija gotovo precej koristila. Italija bo s pomočjo avtarkije postala vojaško močnejša in v svoji preskrbi od inozemstva manj odvisna. Iz tega se jasno vidi, da avtarkija v Italiji nima drugega cilja kot prvenstveno vojaškega. Zato predstavlja avtarkična mentaliteta, ki mora po besedah Duceja prepojiti vse Italijane, nič drugega, kot naučiti ljudi, odrekati se zadovoljivji večine tistih potreb, ki so eno glavnih obeležij sodobnega kulturnega človeka ter jih tako privaditi vojaškemu načinu življenja.

Kakšne so možnosti Italije glede na njeno vojaško pripravljenost za razširitev politične moči, v to vprašanje ne bomo posegali. Tu gre predvsem za to, ali je popolna avtarkija Italije v njenih današnjih mejah mogoča. Ozka povezanost gospodarskega in političnega činitelja pa nam narekuje še ugotovitev, da ravno gospodarski oziri ter geopolitični položaj govorita proti temu, da bi mogla Italija kdaj doseči stopnjo svetovne ekspanzije. Tako dolgo, dokler bosta v tehniki glavni sredstvi za proizvodnjo energije premog in nafta in dokler bodo puške in topovi iz jekla, ne more nobena država, ki tega nima sama v zadostni meri, misliti na odločujoče mesto v svetovni politiki.

Vi.